

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCYZŹNIE
W LONDYNIE

ZESZYTY NAUKOWE

SERIA TRZECIA, NR 6, 2018

SZYMON KAWALLA

UNIWERSYTET MUZYCZNY FRYDERYKA CHOPINA, WARSZAWA

SIR ANDRZEJ PANUFNIK
– DOKTOR *HONORIS CAUSA* POLSKIEGO
UNIWERSYTETU NA OBCYZŹNIE W LONDYNIE
I UNIWERSYTETU MUZYCZNEGO FRYDERYKA
CHOPINA W WARSZAWIE
– ŻYCIE I TWÓRCZOŚĆ

Szczęśliwy ten, kto może być kompozytorem i wykonawcą zarazem.
Fryderyk Chopin

A ndrzej Panufnik należy – obok Witolda Lutosławskiego i Krzysztofa Pendereckiego – do czołowych kompozytorów i dyrygentów polskich drugiej połowy XX wieku¹. Muzycy ci wspaniale kontynuują linię twórczości Frydery-

¹ Por. informacje w publikacjach: A. Panufnik, *Composing Myself*, London, 1986; D. Gwizdalanka, *Andrzej Panufnika życiorys własny*, „Ruch Muzyczny”, Warszawa, 1988, nr 12, 13, 14, 15, 16 i 17 (recenzja książki prostująca szereg informacji); A. Panufnik, *Panufnik o sobie*, Warszawa, 1990; B. Jacobson, *A Polish Renaissance*, London, 1996; B. Bolesławska, *Panufnik*, Kraków, 2001; E. Siemda, *Andrzej Panufnik. Twórczość symfoniczna*, Kraków, 2003; M. Grochowska, *Przynęta i obroża Andrzeja Panufnika*, „Gazeta Wyborcza”, 25 X 2014 (sprostowanie dalszych nieścisłości); A. Panufnik, *Au-*

ka Chopina, Stanisława Moniuszki, Henryka Wieniawskiego, Mieczysława Karłowicza i Karola Szymanowskiego, wpisując się w najwspanialszy panteon polskich kompozytorów o randze międzynarodowej.

Urodził się 24 września 1914 roku w Warszawie – ojciec Tomasz był mierzniczym, ale z pasji utalentowanym lutnikiem, matka Matylda z domu Thomas (pochodziła z angielskiej rodziny) – utalentowaną skrzypaczką. Muzyczna atmosfera rodzinna wywarła duży wpływ na przyszłość muzyczną Andrzeja Panufnika.

Od dzieciństwa uczył się gry na fortepianie. W wieku dziewięciu lat skomponował pierwszy utwór – „Sonatinę” na fortepian. Jeszcze przed rozpoczęciem studiów skomponował do tekstu Mariana Hemara piosenkę śpiewaną przez Adolfa Dymśkę „Ach, pardon”, co przyniosło mu dużą popularność. Otrzymał solidne wykształcenie muzyczne w Warszawskim Konserwatorium Muzycznym u znakomitych pedagogów: Kazimierza Sikorskiego, Piotra Rytla, Waleriana Bierdiajewa, Jerzego Lefeldta, Eugeniusza Morawskiego i Witolda Maliszewskiego, a w Austrii – Feliksa Weingartnera. W okresie studiów powstało wiele jego ciekawych utworów solowych, kameralnych, symfonicznych i wokalo-instrumentalnych.

W połowie czerwca 1939 roku Andrzej Panufnik wrócił do Polski z wojaży austriackich, francuskich i angielskich. We wrześniu włączył się w działania obronne Warszawy. Podczas okupacji niemieckiej koncertował wraz z przyjacielem – Witoldem Lutosławskim w kawiarniach artystycznych Warszawy, tworząc znakomicie improwizujący duet fortepianowy.

W 1944 roku podczas koncertu symfonicznego w Warszawie Andrzej Panufnik wprawną ręką poprowadził prawykonanie swoich utworów: „Uwertury tragicznej” i „II Symfonii”, uzyskując wielki aplauz licznie zgromadzonej publiczności. Podczas powstania warszawskiego kompozytor wraz z poetą Stanisławem Ryszardem Dobrowolskim skomponował znaną piosenkę „Warszawskie dzieci”.

Po powstaniu, w którym muzyk wraz z bratem i siostrą brali czynny udział (brat zginął podczas walk ulicznych), wyjechał najpierw do Zakopanego z rodzicami, następnie do Krakowa, gdzie objął stanowisko dyrygenta Orkiestry Symfonicznej Filharmonii Krakowskiej.

tobiografia, Warszawa, 2014; B. Bolesławska-Lewandowska, *Panufnik. Architekt emocji*, Kraków, 2014 (zbiór wywiadów o kompozytorze).

W początkach tworzącego się reżymu socjalistycznego w Polsce twórcy otrzymali wytyczne dotyczące sposobu komponowania dzieł artystycznych. Zarówno Andrzej Panufnik, jak i Witold Lutosławski znakomicie omijali „naukazy i wytyczne” partii, w swojej twórczości nawiązując do pięknych tradycji folklorystycznych, np. „Pięć polskich pieśni wiejskich”, czy też do polskich dzieł okresu renesansu, baroku, tworząc utwory w dawnym stylu. Do tego dorobku należy zaliczyć perełki kształtujące niepowtarzalny indywidualny język muzyczny Andrzeja Panufnika: „Suitę staropolską”, „Koncert gotycki na trąbkę, kołty i smyczki”, „Tryptyk jagielloński”, „Divertimento w stylu Janiewicza” oraz pięć pieśni na flet i smyczki „Hommage á Chopin”.

W 1954 roku Andrzej Panufnik zdecydował się na opuszczenie Polski. Pretekstem wyjazdu z PRL-u było zorganizowane przez przyjaciół nagranie z orkiestrą w Szwajcarii. 14 lipca 1954 roku wylądował na lotnisku Heathrow w Londynie, rozpoczynając swój drugi, angielski etap życia.

W Anglii zdobywał dzięki swojemu wielkiemu talentowi ogromne uznanie, dyrygując czołowymi orkiestrami angielskimi i otrzymując prestiżowe zamówienia kompozytorskie. Jako obywatel Wielkiej Brytanii reprezentował również kulturę emigracyjną Polski w USA oraz Europie Zachodniej.

W swojej twórczości kompozytorskiej stworzył indywidualny styl, reprezentujący klarowność formy muzycznej, dużą prostotę wypowiedzi muzycznej oraz wyjątkową głębię artystyczną.

Na szczególną uwagę zasługuje nawiązywanie do polskich wątków narodowych w dziełach takich, jak „Suita Polonia” czy „Sinfonia sacra”, napisana w 1963 roku na zbliżające się obchody milenium Polski, a zamówiona przez Fundację Kościuszkowską, czy też „Sinfonia votiva”, skomponowana pomiędzy sierpniem 1980 a sierpniem 1981 jako ofiara dziękczynna dla cudownej ikony Czarnej Madonny Częstochowskiej za ruch wolnościowy „Solidarność” w ojczyźnie.

W latach 1988–1990 powstała „Symfonia nr 10”, a w 1991 roku znakomity „Koncert wiolonczelowy” – dzieła kontynuujące wspinały język twórczy Andrzeja Panufnika.

W 1990 roku, po odzyskaniu przez Polskę pełnej niepodległości, Komisja Programowa Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Współczesnej „Warszawska Jesień” zaproponowała wielkiemu twórcy poprowadzenie dwóch koncertów autorskich. Andrzej Panufnik przyjął zaproszenie i we wrześniu wraz z żoną lady Camillą Panufnik i dziećmi zostali uroczyście powitani na warszawskim Okęciu na lotnisku, *notabene* noszącym od 2001 roku imię Fryderyka Chopina.

Zarówno koncerty, jak i cały pobyt mistrza w Warszawie były wielkim świętem i demonstracją wspaniałej polskiej kultury narodowej.

Andrzej Panufnik w dowód uznania swojej światowej działalności artystycznej dyrygenckiej i twórczej otrzymał wiele prestiżowych wyróżnień:

1984 – został członkiem honorowym londyńskiej Royal Academy of Music;

1985 – doktorat *honoris causa* na Polskim Uniwersytecie na Obczyźnie w Londynie;

1987 – został członkiem honorowym Związku Kompozytorów Polskich;

1990 – otrzymał nagrodę Ministra Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej;

1991 – angielska królowa przyznała mu brytyjskie szlachectwo (pierwszy Polak wyróżniony w ten sposób);

1991 – doktorat *honoris causa* w Akademii Muzycznej im. Fryderyka Chopina w Warszawie (obecnie Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina).

Maestro Andrzej Panufnik nie zdążył odebrać tego zaszczytnego tytułu w Warszawie – zmarł rano 27 października 1991 roku w swoim domu w Twickenham pod Londynem.

BIBLIOGRAFIA

Bolesławska B., *Panufnik*, Kraków, 2001.

Bolesławska-Lewandowska B., *Panufnik. Architekt emocji*, Kraków, 2014 (zbiór wywiadów o kompozytorze).

Grochowska M., *Przynęta i obroża Andrzeja Panufnika*, „Gazeta Wyborcza”, 25 X 2014 (sprostowanie dalszych nieścisłości).

Gwizdalanka D., *Andrzej Panufnika życiorys własny*, „Ruch Muzyczny”, Warszawa, 1988, nr 12, 13, 14, 15, 16 i 17 (recenzja książki prostująca szereg informacji).

Jacobson B., *A Polish Renaissance*, London, 1996.

Panufnik A., *Autobiografia*, Warszawa, 2014.

Panufnik A., *Composing Myself*, London, 1986.

Panufnik A., *Panufnik o sobie*, Warszawa, 1990.

Siemdaj E., *Andrzej Panufnik. Twórczość symfoniczna*, Kraków, 2003.

SZYMON KAWALLA

SIR ANDRZEJ PANUFNIK – DOCTOR *HONORIS CAUSA*
OF POLISH UNIVERSITY ABROAD IN LONDON
AND CHOPIN UNIVERSITY OF MUSIC IN WARSAW
– LIFE AND ARTISTIC OEUVRE

SUMMARY

The article presents the life and career of a Polish composer Andrzej Panufnik, one of the most distinguished European musical artists of the second half of the XX century. Starting with his childhood, through musical education, activity during the Second World War, immigration to the UK and post-war career, the authors offer a comprehensive biography of Andrzej Panufnik.

Moreover, the article describes the composer's musical inspirations, his activity within the regime of People's Republic of Poland and his career in a newly-adopted country – England. The author discusses the composer's patriotic activity by analysing his musical oeuvre.

Finally, Panufnik's major achievements and awards are itemised to show what an accomplished and honoured composer he was.

Keywords: Andrzej Panufnik, composer, music, immigration, patriotic activity